

Юридичні науки

УДК 343.13

Бабаєва Олександра Володимирівна

*асистент кафедри кримінального процесу
та оперативно-розшукової діяльності*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Бабаева Александра Владимировна

*ассистент кафедры криминального процесса
и оперативно-розыскной деятельности*

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Babaeva Alexandra

*Assistant of the Department of
Criminal Procedure and Investigative Activities
Yaroslav Mudryi National Law University*

Кордій Наталія Геннадіївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Кордий Наталия Геннадьевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Kordii Nataliia

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ**

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ НОРМАТИВНОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ
УВЕДОМЛЕНИЯ О ПОДОЗРЕНИИ В УГОЛОВНОМ
ПРОИЗВОДСТВЕ**

**ACTUAL ISSUES OF LEGISLATIVE REGULATION OF
NOTIFICATION OF THE SUSPICION IN CRIMINAL PROCEEDINGS**

***Анотація.** Стаття присвячена інституту повідомлення про підозру у кримінальному провадженні. Досліджено проблемні аспекти нормативного регулювання повідомлення про підозру у Кримінальному процесуальному кодексі України та порядок повідомлення про підозру окремим суб'єктам. Проаналізовано нормативне регулювання та практика оскарження повідомлення про підозру слідчому судді.*

***Ключові слова:** підозра, повідомлення про підозру, підозрюваний, кримінальне провадження, окремий суб'єкт, оскарження.*

***Аннотация.** Статья посвящена институту уведомления о подозрении в уголовном производстве. Исследованы проблемные аспекты нормативного регулирования уведомления о подозрении в Уголовном процессуальном кодексе Украины и порядок уведомления о подозрении отдельным субъектам. Проанализированы нормативное регулирование и практика обжалования уведомления о подозрении следственному судье.*

***Ключевые слова:** подозрение, уведомление о подозрении, подозреваемый, уголовное производство, отдельный субъект, обжалование.*

***Summary.** The article is devoted to the institution of notification of the suspicion in criminal proceedings. The problem aspects of legislative regulation of the notification of the suspicion in the Criminal Procedural Code of Ukraine and the procedure for reporting suspicions to special subjects have been researched. The normative regulation and practice of appealing the notification of the suspicion to the investigating judge has been analyzed.*

Key words: *notification of the suspicion, suspicion, suspect, criminal proceeding, special subject, appeal.*

Постановка проблеми. Наслідком проведення реформи судочинства в Україні стало оновлення як норм матеріального, так і процесуального права, результатом якого стало прийняття у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК України). Так, на зміну інституту пред'явлення обвинувачення прийшов інститут повідомлення про підозру, який знайшов своє закріплення в главі 22 КПК України. З аналізу практики застосування вказаного інституту можна спостерігати як наявність проблемних питань так і відсутність єдності у його правозастосуванні.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемні питання інституту повідомлення про підозру ставали предметом розгляду таких вчених, як О. М. Алієва, О. В. Баганець, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, Л. М. Лобойко Т. В. Лукашкіна, О. М. Овчаренко, М. А. Погорецький, О. Ю. Татаров, В. Я. Тацій, Р. Р. Трагнюк, О. В. Фараон, О. Г. Шило та інші. Проте деякі питання щодо повідомлення про підозру залишаються актуальними і на цей час.

Мета статті. Комплексне дослідження порядку повідомлення особі про підозру, з'ясування його значення у кримінальному провадженні та визначення його практичної реалізації було взято за мету публікації.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що в науковій літературі підозра розглядається як перше обґрунтоване припущення слідчого та/або прокурора щодо причетності певної особи до вчинення кримінального правопорушення, формалізоване у повідомленні про підозру, що має бути перевірене та оцінене з метою його подальшого спростування або підтвердження [1, с. 354]. Так, зокрема, на думку О. В. Фараон, повідомлення про підозру – один із ключових актів на стадії досудового розслідування [2, с. 4]. Такі вчені як Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій визначають повідомлення про підозру як етап досудового розслідування [3, с. 344].

Слушною є також думка Т. В. Лукашкіної, що «... із змісту Глави 22 КПК можна зробити висновок про те, що під повідомленням про підозру мається на увазі і документ, у якому формулюється підозра, і дія – повідомлення про підозру» [4, с. 33].

Важливість даного інституту обумовлено тим, що з цього моменту з'являється новий учасник процесуальних правовідносин - підозрюваний, який є суб'єктом права на захист та наділений іншими процесуальними правами, передбаченими ст. 42 КПК України, тому і кримінальне провадження персоніфікується. У зв'язку з цим повноваження сторони обвинувачення розширюються (наприклад, щодо застосування до підозрюваного заходів забезпечення кримінального провадження), визначаються загальні напрями подальшого розслідування, виникає можливість укладення угод (угода про примирення/визнання винуватості) тощо. Варто згадати за обчислення строків досудового розслідування - після повідомлення про підозру конкретної особи досудове слідство має бути завершене протягом двох місяців, дізнання - протягом одного місяця. Тому необхідне детальне закріплення порядку реалізації даного інституту, можливість оскарження повідомлення про підозру в кримінальному процесуальному законі, а також розкриття змісту положень законодавства в теоретичному аспекті.

Так, КПК України передбачає здійснення повідомлення про підозру у випадках, коли особа затримана на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; коли обирається щодо особи один з передбачених Кодексом запобіжних заходів; а також при наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. Вказаний інститут має комплексний характер і включає сукупність наступних дій: 1) складання письмового повідомлення про підозру; 2) його вручення; 3) роз'яснення прав підозрюваному з врученням пам'ятки про права, передбачені ст. 42 КПК України; 4) внесення відомостей

до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі - ЄРДР) про дату та час повідомлення про підозру. Складання повідомлення про підозру за п. 2-3 ч. 1 ст. 276 КПК України ґрунтується на наявності достатніх доказів для підозри, адже навіть обрання до особи певного запобіжного засобу спирається на доказовий матеріал. При оцінці достатності доказів уповноважена особа має співвіднести свої висновки з вимогами, що ставляться до поняття «обґрунтована підозра», тлумачення якого надає Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ) у рішеннях «Нечипорук, Йонкало проти України» [5], «Мюррей проти Сполученого Королівства» [6] та інші. Так, відповідно до рішень ЄСПЛ «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення.

У повідомленні про підозру за ст. 277 КПК України повинно міститися прізвище та посада слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення; анкетні відомості особи, яка повідомляється про підозру; найменування (номер) кримінального провадження, у межах якого здійснюється повідомлення; зміст підозри; правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа; стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення; права підозрюваного; підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення.

Зміна повідомлення про підозру здійснюється в порядку ст. 279 КПК України, відповідно до якої, у разі висунення нової підозри з невідомими до цього обставинами та правовою кваліфікацією, при доповненні або уточненні фактичного змісту підозри, у випадку виключення епізодів, які не знайшли підтвердження під час досудового розслідування або ж при зміні кваліфікації правопорушення. Варто зауважити, що будь-яка зміна в повідомленні про підозру вимагає складання нового документа, повторного вручення та внесення відомостей про це до ЄРДР. Важливо, що виключно

прокурор може повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру у разі першого повідомлення саме прокурором, проте при здійсненні такої процесуальної дії слідчим, таке право має як прокурор, так і слідчий.

Слід зазначити, що гл. 37 КПК України регламентує особливий порядок кримінального провадження щодо окремої категорії осіб, що охоплює особливості повідомлення про підозру для певних суб'єктів. Так, відповідно до ст. 481 КПК України письмове повідомлення про підозру здійснюється: 1) адвокату, депутату місцевої ради, депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільському, селищному, міському голові - Генеральним прокурором, його заступником, керівником регіональної прокуратури в межах його повноважень; 2) народному депутату України, кандидату у Президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Голові або іншому члену Рахункової палати, прокурору Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директору або іншому працівнику Національного антикорупційного бюро України, заступникам Генерального прокурора, члену Національного агентства з питань запобігання корупції - Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора); 3) судді, судді Конституційного Суду України, присяжному на час виконання ним обов'язків у суді, Голові, заступнику Голови, члену Вищої ради правосуддя, Голові, заступнику Голови, члену Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, працівникам Національного антикорупційного бюро України - Генеральним прокурором або його заступником; 4) Генеральному прокурору - заступником Генерального прокурора [7]. Особливої уваги заслуговують випадки повідомлення про підозру суддям, адже в деяких випадках повідомлення здійснюється виключно Генеральним прокурором або його заступником, в інших — він лише складав повідомлення про підозру, а фактичне повідомлення здійснювала посадова особа прокуратури незалежно від рівня.

Вказану вище практику деякі науковці вважають такою, що не відповідає КПК України, та слушно зазначають, що у ракурсі оцінки законності такої процесуальної дії, як повідомлення про підозру судді, законодавець надає особливого значення дотриманню належної правової процедури та такої її компоненти, як вимоги щодо компетентного (належного) суб'єкта її здійснення, адже це виступає передумовою реалізації конституційних гарантій суддів, зокрема, незалежності та недоторканості судді. Слідчі та прокурори, окрім Генерального прокурора та його заступників, не вправі здійснювати повідомлення про підозру судді. Генеральний прокурор і його заступник не вправі доручати іншим учасникам кримінального провадження з боку сторони обвинувачення чи особам, які не є учасниками провадження, здійснення повідомлення про підозру судді [8, с. 17].

До того ж, як зазначають М.А. Погорецький та В.О. Гринюк, існує проблема стосовно неправильного тлумачення ст. 36 й 481 КПК України [9, с. 64]. Це проявляється у тому, що при взаємозастосуванні вказаних статей КПК України вбачається можливість передоручення повідомлення про підозру. Так, ст. 36 КПК України, що передбачає здійснення прокурором нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням й у тому числі уповноважений повідомляти про підозру або доручати проведення процесуальних дій (або давати вказівки щодо їх проведення) є загальною до положень ст. 481 КПК України.

У цьому контексті важливого значення набуває рішення Верховного Суду від 19.02.2019 у справі № 349/1487/14-к, відповідно до якого «у випадку, коли у вчиненні злочину підозрюється особа, щодо якої згідно з приписами ст. 480 КПК передбачено здійснення особливого порядку кримінального провадження, письмове повідомлення про підозру такій особі повинно бути вручене безпосередньо посадовими особами органів

прокуратури, визначеними у пунктах 1 - 4 ч. 1 ст. 481 КПК, і здійснення такої дії не може бути передоручене. Разом із тим, як убачається з матеріалів кримінального провадження, письмове повідомлення про підозру судді ОСОБА_2 хоча й було складено першим заступником Генерального прокурора України, проте вручене особою, яка за посадою не є Генеральним прокурором або його заступником, чим істотно порушено вимоги процесуального закону в частині процедури притягнення особи до кримінальної відповідальності» [10].

У цьому контексті важливого значення набуває доповнення ст. 303 КПК України пунктом 10, відповідно до якого у сторони захисту виникає право оскарження повідомлення слідчого, прокурора про підозру після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом [11]. Що у випадку задоволення такої скарги тягне скасування повідомлення про підозру за п. 1¹ ч. 2 ст. 307 КПК України. Слід зазначити, що відповідні зміни обумовлені, по-перше, системними порушеннями уповноваженими особами порядку повідомлення про підозру і неможливістю їх усунення, а, по-друге — непоодинокими випадками задоволення скарг слідчими суддями та скасування відповідних повідомлень.

Проте, за порівняно недовгий час існування процедури оскарження повідомлення про підозру склалася практика, що свідчить про неоднозначність підстав задоволення скарги на повідомлення про підозру або відмови у цьому. Проблемним є відсутність чіткого визначення предмета перевірки акта, тому суд в одних випадках задовольняє скарги, спираючись на відсутність обґрунтованості (достатності) підозри, в інших — відмовляє, базуючи це наявністю формальних неточностей або неможливістю зворотної сили змін до кримінального процесуального закону тощо.

Так, наприклад, у березні 2019 р. до Шевченківського районного суду м. Києва по справі № 761/8619/19 була подана скарга адвокатом, що порушив питання про скасування повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні за ч. 5 ст. 191 КК України. Сторона захисту вказала, що жодних належних доказів, що особа здійснив привласнення грошових коштів у матеріалах кримінального провадження відсутні. В ухвалі суд дійшов висновку, що для вирішення питання щодо обґрунтованості повідомленої підозри оцінка наданих слідчому судді доказів здійснюється не в контексті оцінки доказів з точки зору їх достатності і допустимості для встановлення вини чи її відсутності у фізичної або юридичної особи за вчинення злочину, доведення чи не доведення винуватості особи, з метою досягнення таких висновків, які необхідні суду при постановленні вироку, а з тією метою, щоб визначити вірогідність та достатність підстав причетності тієї чи іншої особи до вчинення кримінального правопорушення, а також чи є підозра обґрунтованою, щоб виправдати подальше розслідування або висунення обвинувачення [12].

Окрім того, у березні 2019 р. слідчий суддя Ковпаківського районного суду м. Сум розглянув скаргу, в якій сторона захисту просить скасувати повідомлення про підозру у кримінальній справі №592/3554/19 та зобов'язати слідчого у вказаному кримінальному провадженні або прокурора вчинити дії по вилученню з ЄРДР відомостей про повідомленню про підозру. Скарга була обґрунтована наступним: повідомлення про підозру повинно бути скасовано через необґрунтованість підозри, не вірне зазначення в повідомленні про підозру відомостей про місце проживання підозрюваної особи, вручення підозри не уповноваженою особою. Проте за таких обставин слідчий суддя дійшов висновку, що стороною захисту не всупереч принципу змагальності в кримінальному провадженні (встановленого ст. 22 КПК України) не надано доказів необґрунтованості підозри, вручення її не уповноваженою на вказані дії особою. Неправильне

зазначення адреси мешкання особи, не є безумовною підставою для скасування повідомлення про підозру. Таким чином вимоги скарги є такими, що не підлягають задоволенню [13].

Або ж, підозрювана особа звернулась до Харківського районного суду Харківської області зі скаргою скасувати повідомлення їй про підозру у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. 5 ст. 191 КК України в кримінальній справі № 635/931/18. Суд враховуючи, що підозрювана оскаржує повідомлення про підозру у кримінальному провадженні, повідомлення про злочин в якому внесено 01 лютого 2018 року, тобто до 15 березня 2018 року, дати з якої набули чинності положення КПК України в частині оскарження повідомлення про підозру, тому суд відмовляє в задоволенні вимог про скасування повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. 5 ст. 191 КК України в кримінальній справі № 635/931/18 [14].

Окрім того, одним із недоліків, на нашу думку, є також й те, що при необхідності оскарження порядку повідомлення про підозру, особа вимушена чекати спливу визначеного у п. 10 ст. 303 КПК України строку, після чого можлива реалізація права особи на оскарження повідомлення про підозру.

Висновки. Таким чином, вважаємо, що теперешнє закріплення порядку повідомлення про підозру в КПК України потребує детального врегулювання, зокрема, щодо порядку здійснення відносно окремої категорії осіб, а також порядку його оскарження. Особи, передбачені ст. 481 КПК України, маючи додаткові гарантії в силу здійснення професійної діяльності, при нормативних протиріччях в змозі уникнути застосування належної правової процедури або ж, навпаки, бути підданим необґрунтованій підозрі. Щодо питання оскарження повідомлення про підозру, то існує необхідність узагальнення практики Верховним Судом. Отже, дотримання ст. 2 КПК України, що визначає завдання кримінального провадження, та загальних

засад в кримінальних процесуальних відносинах потребує перш за все детальної регламентації процедури набуття відповідною особою процесуального статусу підозрюваного в кримінальному провадженні.

Література

1. Капліна О.В., Шило О.Г., Трофименко В.М. Кримінальний процес. Підручник. Харків. «Право» УДК 343.1(477) К82, 2018. С. 5-581.
2. Фараон О. В. Вручення повідомлення про підозру. Національний юридичний журнал: теорія та практика. 2014. С. 114–118.
3. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. — Х. : Право, 2013. — 824 с.
4. Лукашкина Т.В. Доказывание как этап правоприменительного процесса // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю. П. Алєнін. — Одеса : Юридична література, 2013. — С. 30-36.
5. Рішення Європейського Суду з прав людини від 21.04.2011 у справі № 42310/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683.
6. Рішення Європейського Суду з прав людини від 28.10.1994 у справі № 14310/88. URL: http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Murray_v_Royaume_Uni_28_10_1994.pdf.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 18.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 18.04.2019).

8. Шило О. Г., Лобойко Л. М., Глинська Н. В. Належні суб'єкти повідомлення про підозру. Юридичний вісник України. 2017. № № 43 - 44. С.17.
9. Погорецький М. А., Гринюк В. О. Повідомлення судді про підозру: проблемні питання правового регулювання, теорії та практики. Вісник кримінального судочинства. 2018. № 2. С. 58-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2018_2_9.
10. Постанова Верховного Суду від 19 лютого 2019 року у справі № 349/1487/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80115441> (дата звернення: 20.04.2019).
11. «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» : Закон України від 03.10.2017р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 20.04.2019).
12. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 6 березня 2019 року у провадженні № 1-кц/761/6247/2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80326036>.
13. Ухвала Ковпаківського райсуду м. Суми від 12 березня 2019 року у провадженні № 1-кц/592/1818/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80326036>.
14. Ухвала Харківського районного суду Харківської області від 18 березня 2019 року у провадженні № № 1-кц/635/913/2019. URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80326036>.